

NORVEŠKA, SLOVENIJA. PORTRETI

JOŽE GREGORIČ

(K Jakčevi razstavi v Jakopičevem paviljonu)

Na Miklavževo nedeljo 1936 je odprl v Jakopičevem paviljonu razstavo svojih najnovejših del Božidar Jakac. Neposredni povod za to razstavo je dalo njegovo potovanje na Norveško.

Na povabilo znamenitega norveškega komponista Harald Saeveruda, čigar portret visi v naši Narodni galeriji, se je odpeljal 13. julija preko Münchna, Berlina, Malmö, Göteborga v Oslo. Pot je nadaljeval z nenavadno zanimivo alpsko železnico 1222 m visoko v Bergen, nekdanjo prestolico Norveške, kjer je bil gost komponista Saeveruda, ki stanuje v nekaj kilometrov oddaljenem Fjoesangerju. S komponistom sta naredila več izletov z avtomobilom po Hardanger fjordu. S teh izletov je prinesel slikar mnogo pastelov in risb. (Katalog št. 31—35.) Obiskal je Kvamskogen in Norheimsund. (Katalog št. 59 do 71.) Tretjega avgusta se je odpeljal z ladjo Irma proti severu. Šest dni ga je vodila pot ob norveški obali v nevihti in dežju, kar je še podvojilo mogočnost nordijske nature in je bil vtis s te poti močnejši kakor na povratku skozi s soncem obsevano pokrajino. Ustavil se je v Aalesundu, Molde, Trondhjemu, kjer je srečal znance z našega dvora. Od tu dalje se je na svoji poti ustavil v Bordoe in obiskal znamenite Lofotske otoke, mesta Stamsund, Svolvaer in Harstad. Skozi nešteto ozkih in širokih fjordov s fantazijo presegajočimi oblikami je prišel v Trömsoe, od tu v Hammerfest, nekdanj najsevernejše mesto na svetu. Nekaj ur se je mudil na Nordkapu. Mimo Nordkyna, najsevernejše točke na kontinentu, je prispel v Vardö, na skrajno vzhodno točko Norveške, izhodišče Nansenove ekspedicije. Obiskal je še Vadsö v Varangerfjordu in došel na končno postajo Kirkenes, ki leži skoraj ob finski meji, nedaleč od Rusije. Kirkenes je rudniško mesto in izhodišče za laponske naselbine v notranjost dežele. Bolezen mu je preprečila nadaljnje potovanje k Laponcem in moral se je vrniti zopet nazaj po isti poti. Pot od Kirkenesa v Bergen je dolga preko 2500 km. Parnik vozi šest dni. V Hammerfestu se je mudil nekaj dni in kljub močnemu prehladu slikal in risal. (Katalog št. 43 in 44.) Hammerfest je po velikosti enak Novemu mestu, je leseno, sivo, ribiško naselje, ki živi od ribolova v Severnem ledenem morju. Po prevratu se pozna v mestu občuten zastoj in trgovski propad. Hammerfest nima nobene vegetacije, edina drevesa sredi mesta tvorijo nekaj gaj, v katerem stoji spomenik komponista Olsena, ki je bil rojen v Hammerfestu. Šel je tudi k predstavi zvočnega kina, kjer so dajali avstrijski legitimistično-propagandističen film iz časov Franca Jožefa. Silno oddaljenost mesta od ostalega sveta je občutil, ko je iz dunajskega pomladnega okolja stopil v hladno, belo severno noč. Z ladjo Princes Ragenhild se je peljal ponovno na Lofote in se izkrcal v Svolvaeru, kjer je hotel naslikati najbolj značilna severnjaška doživetja tega fantastičnega otočja in koničastih granitnih gora. (Katalog št. 46 do 56.) Z Lofotov se je odpeljal z ladjo »Polnočno sonce«, ki ga v resnici ni videl, zašlo je že 28. julija. Svojevrstne so bele severne noči, ko rože in obrabi bleste v čudni luči in je tema še bolj žalostna in črna.

Norveška je dežela tisočih slapov, brzic, tišinskih koticov in demonsko divjih prepadov. Srečaval je ljudi, ki so naredili nanj najboljši vtis karakterja, ki ga je oblikovala resna in tiha severna natura. Ljudje se zavedajo svoje nacije in kulturnih tradicij in ne čutijo prevelike potrebe učiti se tujih jezikov kljub temu, da je Norveška turistična država. Nemščino obvlada malokdo, več angleščino, sem in tja ruščino. Ljudje so trezni, grobosti ne poznajo. Na umetnosti so zelo bogati in želeli bi bilo, da bi njih umetnost natančneje spoznali. To je bil eden glavnih namenov umetnikovega potovanja: izmenjava kul-

IVAN GROHAR

Knjiga

IVAN GROHAR

Tragedija slovenskega umetnika

SPISAL ANTON PODBEVŠEK

Je te dni izšla v počastitev 25 letnice Groharjeve smrti. To je biografsko delo velikega obsega v kvartnem formatu (19,50 × 26 cm) z Jakopičevim uvodom. Knjigo krasijo okoli 12 večbarvnih in okoli 36 enobarvnih reprodukcij izbranih Groharjevih del, dalje vse obstoječe Groharjeve fotografije in njegov faksimile, potem deset fotografij doslej neznanih in najvažnejših dokumentov, celotni seznam Groharjevih del, letopis slovenske upodabljaajoče umetnosti in stvarno kazalo. Knjiga obsega okoli 400 strani in je tiskana na najboljšem umetniškem papirju. Opremil jo je arch. ing. Bojan Stupica. Cena v subskripciji Din 250,—, po izidu Din 300,—. Knjigo smo pogrešali dolgo vrsto let. Saj se je že takoj po Groharjevi smrti poudarjalo, da bi bila dolžnost slovenske dežele, da izda monografijo o Groharju (naša dežela je po večini agrarna in vse delo Groharjevo je visoka pesem slovenskemu oratorju), da izve vsa Slovenija, kaj smo z Groharjem izgubili in kako dragocen zaklad za ves slovenski narod je njegova umetniška zapuščina.

Kdor takoj naroči knjigo s priloženo naročilnico, jo dobi še za subskripcijsko ceno Din 250,— ne glede na veljavnost do konca aprila 1937.

Vzemite torej priloženo naročilnico, s katero lahko naročite tudi platnice za »Kroniko« in jo pošljite z naročilom za Groharja na spodnji naslov.

**ZALOŽBA IVAN GROHAR
LJUBLJANA — UČITELJSKA TISKARNA**

Mestna hranilnica ljubljska

ima že
Din 122,000.000.—
novih vlog, ki jih
izplačuje brez
vsake omejitve.
Za vse vloge jamči
mestna občina
ljubljska

turnih vrednot. Norvežanov je komaj enkrat toliko kot nas, vendar imajo prebogato kulturno tradicijo. V gledališču je opazil po hodnikih nešteto portretov igralcev, režiserjev in muzikov — nekaj, kar bi pri nas zastonj iskali. Po kolodvorih vise poleg običajnih turističnih slik in fotografij tudi reprodukcije največjih umetnin norveških umetnikov. Pri nas še nismo prišli do tega, da bi na ta način poudarjali svojo umetnost. Zainteresiral je glasbene kroge za našo glasbo in jih skušal pripraviti do tega, da bi se izmenjevali koncerti. Delo, ki ga je pričel v tej smeri, je moral prekiniti in ga bo nadaljeval pri prihodnjem obisku naslednje leto.

Tako je Božidar Jakac v kratkem opisal svojo pot. Sadeve tega potovanja je zbral slikar v levi dvorani Jakopičevega paviljona: 52 pastelov norveške pokrajine. Fantastične oblike gora — človek bi ne verjel, da eksistirajo — njih vrhovi zaviti v težke, sive oblake, globoki fjordi, siva, trda nordijska narava, kakršna je možna samo na severu. Z gorskih grebenov grme v dolino mogočni slapovi, hite neštete brzice. Na severu gole granitne stene divjih oblik, v dolinah bujno severno mahovje prečudne zelene barve. »Še nikjer nisem srečal tako izrazite zelene barve kot tu na severu, kjer po močvirnih tleh klije mah in severna praprota«, tako je povedal Božidar Jakac. Zelenomodra barva morja, v njem odsevajo obrežne luči v belo severno noč. Vse to nam prikazujejo čudovito nežni in mehki toni Jakčevih pastelov.

V stranski dvorani je razstavil pod steklom celo zbirko risb s poti na sever. V risbi je Jakac mojster. Z neznatnimi sredstvi — le nekaj črt — in že nam poda slikar karakter krajine, mimo katere se vozi. Nepozabne so skice

nazobčanih gora, razjedenih fjordov in mest, mimo katerih se je vozil. Vse pa je le majhen izvleček iz bogatega dnevnika, ki ga je prinesel s potovanja.

V desni dvorani je razstavil motive iz Slovenije, predvsem z ljubljene Dolenjske. Popolnoma drug svet. Tu vriskajoča sončna pokrajina, tam mrka sivina mrzlega severa. Jesen je zamikala umetnika. Tople jesenske barve sijejo s podob in zdi se, da jesensko sonce s poslednjimi žarki ogreva obiskovalce v mrzlem zimskem popoldnevu. Čudovita so tudi bežna nastrojenja, hipna doživetja, ki jih je slikar mimogrede ujel na papir: Sončni žarek, Večer nad Krko, etc. (Katalog št. 111, 112.)

V srednji dvorani je razstavljenih 30 portretov. Največjo pozornost vzbujajo nedvomno veliki oljni portret Franceta Prešerna, ki ga je tudi naša kritika sprejela z odobravanjem, če izvzamemo nekaj napadov po naših revijah in časopisih (»Sodobnost«, »1551«). Mimogrede povedano Jakac ni nikjer napisal oziroma izjavil, da je ustvaril podobo pesnika Prešerna. On je samo na podlagi fotografij Prešernovih ožjih sorodnikov in opisa njegovih poznavalcev in častilcev poizkusil rekonstruirati leta njegove moči 1833. Sicer pa za končno formo odgovarjajo dr. Kidrič, dr. Ramovš in drugi.

Med portreti zavzema prvo mesto oljni portret slikarjeve matere. Živi in prepričevalni so dalje portreti kanonika Sušnika, monsignorja Steske in pokojnega Dragotina Hribarja.

Med risanimi portreti zopet ugaja najbolj portret slikarjeve matere. Dalje naj omenim le portrete Tatjane, univ. profesorjev dr. Prijatelja in dr. Ramovša, pesnika dr. Gradnika, slikarjev Tratnika in Smrekarja. Prisrčen je otroški obrazek Janezka.

Razstava je pomemben dogodek v našem umetniškem življenju.

Ustanovljeno leta 1852

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelovodov,
kopališke in klosetne naprave

TEODOR

KORN

(preje Henrik Korn)

LJUBLJANA, POLJANSKA CESTA 8